

SPRIEDUMS

Rīgā 2012.gada 10.februārī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētājs senators J.Neimanis

senatore J.Briede

senatore I.Skultāne

piedaloties pieteicējas SIA „Ostas flote” un AS „PKL flote” pārstāvim AS un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Konkurences padomes – pārstāvei IŠ,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc SIA „Ostas flote” un AS „PKL flote” pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu un morālā kaitējuma atlīdzinājuma piešķiršanu, sakarā ar SIA „Ostas flote” un AS „PKL flote” kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 14.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] SIA „Ostas flote” un AS „PKL flote” 2007.gada 19.februārī iesniedza Konkurences padomei ziņojumu par apvienošanos. Līdzpieteicējas plānoja apvienoties, izveidojot jaunu akciju sabiedrību, lai turpinātu sniegt velkoņu pakalpojumus Rīgas un Ventspils ostās, kā arī citās reģiona ostās.

[2] Ar Konkurences padomes 2007.gada 27.jūnija lēmumu līdzpieteicēju apvienošanās tika aizliegta. Konkurences padome secināja, ka tiktu apvienota divu

sabiedrību darbība, kas katra savā ģeogrāfiskajā tirgū atrodas dominējošā stāvoklī. Tas nostiprinātu dominējošo stāvokli Rīgas un Ventspils ostās un visas Latvijas mērogā jaunās komercsabiedrības tirgus daļa būtu ap 90%, kas izslēgtu konkurenci velkoņu pakalpojumu tirgū. Apvienošanās novērstu potenciālo konkurenci starp līdzpieteicējam Rīgas un Ventspils ostās, kā arī palielinātu darījuma pušu nevienlīdzību gan pret ostām, gan pret klientiem. Citu konkurentu ienākšanai velkoņu pakalpojumu tirgū pastāv augstas barjeras. Apvienošanās arī samazinātu konkurenci starp Latvijas ostām, jo pēc apvienošanās nebūs iespējams izvēlēties lētākus un kvalitatīvākus velkoņu pakalpojumus. Velkoņu pakalpojumu tirgus ir stagnējošs, vairākus gadus tajā darbojas vienas un tās pašas komercsabiedrības, un attīstība nākotnē ir neskaidra.

[3] Līdzpieteicējas iesniedza pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Vēlāk pieteikums papildināts ar lūgumu konstatēt administratīvā akta pretiesiskumu un piešķirt atlīdzinājumu. Apelācijas instancē līdzpieteicējas atteikušās no prasījuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, uzturot prasījumu konstatēt administratīvā akta pretiesiskumu un piešķirt atlīdzinājumu.

[4] Ar Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 14.aprīļa spriedumu pieteikums daļā par administratīvā akta pretiesiskuma konstatēšanu un atlīdzinājuma piešķiršanu noraidīts, bet tiesvedība daļā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu izbeigta. Tiesas spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Konkurences likuma 16.panta trešā daļa redakcijā, kas bija spēkā lēmuma pieņemšanas laikā, noteica, ka Konkurences padome ar lēmumu aizliedz apvienošanās, kuras rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais stāvoklis vai var tikt būtiski samazināta konkurence jebkurā konkrētajā tirgū. Lai izvērtētu, vai apvienošanās ir atļaujama, Konkurences padomei šajā lietā bija:

- 1) jānosaka konkrētais tirgus, kas tiek ietekmēts apvienošanās rezultātā;
- 2) jāizvērtē apvienošanās dalībnieku stāvoklis šajā tirgū;
- 3) jāizvērtē iespējamās apvienošanās sekas, ņemot vērā konkurences apstākļus.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 26.oktobra noteikumu Nr.897 „Kārtība, kādā iesniedzams un izskatāms ziņojums par tirgus dalībnieku

apvienošanās” (turpmāk – noteikumi Nr.897) 5.punktu, katru apvienošanās vērtē, ņemot vērā:

1) konkrētā tirgus struktūru, tirgus dalībnieku radīto konkurenci, kā arī nepieciešamību saglabāt un attīstīt konkurenci Latvijas tirgū;

2) tirgus dalībnieku ekonomisko un finansiālo stāvokli, alternatīvu tirgu pieejamību piegādātājiem un patērētājiem, administratīvās un citas barjeras ieiešanai konkrētajā tirgū, konkrēto preču pieprasījuma un piedāvājuma tendences, starpnieku un patērētāju intereses, tehniskā un ekonomiskā progresa attīstību un iespējamās šķēršļus konkurencei;

3) tirgus dalībnieku stāvokli starptautiskajā tirgū un to produkcijas eksporta iespējas;

4) patērētāju un visas Latvijas sabiedrības iespējamo guvumu.

[4.2] Lietā nav strīda par to, ka SIA „Ostas flote” vienīgā sniedz velkoņu pakalpojumus Ventspils ostā, bet SIA „PKL” - Rīgas ostā, ka konkrētie ģeogrāfiskie tirgi ir Rīgas ostas teritorija un Ventspils ostas teritorija, un konkrētie tirgi, kas varētu tikt ietekmēti pieteicēju iecerētās apvienošanās rezultātā, ir velkoņu pakalpojumu sniegšana Rīgas brīvdostas teritorijā un velkoņu pakalpojumu sniegšana Ventspils brīvdostas teritorijā.

[4.3] Abos tirgos pieteicējas ir vienīgie dalībnieki, kam nav konkurentu.

Lai arī Ventspils brīvdostas valde 2007.gada 28.februārī bija pieņēmusi lēmumu noslēgt ar SIA „Amberholdings Liepāja” un SIA „PKL Ventspils” līgumus par velkoņu pakalpojumu sniegšanu Ventspils ostā, taču, tā kā šīs sabiedrības velkoņu pakalpojumu sniegšanu Ventspils ostā nebija uzsākušas, Konkurences padomei nebija pienākuma vērtēt SIA „Ostas flote” un SIA „Amberholdings Liepāja” sadarbību.

Neskatoties uz to, ka SIA „OVI” un SIA „Orion & Ko” bija noslēgušas līgumus par velkoņu pakalpojumu sniegšanu Rīgas ostā, faktiski pakalpojumu sniegšana saskaņā ar šiem līgumiem tā arī netika uzsākta. Velkoņu pakalpojumus minētajās ostās nebija uzsākusi sniegt arī Lietuvas komercsabiedrība, kura par to bija interesējusies.

Rīgas brīvdostas pārvalde 2007.gadā bija uzsākusi darbu pie jaunu velkoņu būvniecības, taču, ņemot vērā, ka šie velkoņi 2007.gadā vēl nebija uzbūvēti, uzskatāms, ka lēmuma pieņemšanas laikā nebija iespējams prognozēt, kad un kādā veidā šie velkoņi tiks izmantoti. Turklāt lēmuma pieņemšanas laikā neviena ostu

pārvalde Latvijā vēl nesniedza velkoņu pakalpojumus un nekonkurēja ar citiem velkoņu pakalpojumu sniedzējiem.

Līdz ar to Konkurences padome pamatoti konstatēja, ka velkoņu pakalpojumu tirgus lēmuma pieņemšanas brīdī ir stagnējošs, un tā attīstība nākotnē ir neskaidra, jo šai tirgū jau vairākus gadus darbojas vienas un tās pašas komercsabiedrības.

No lēmumā citētajiem ostu pārvalžu pārstāvju viedokļiem izriet, ka no velkoņu pakalpojumu pieprasījuma viedokļa Rīgas un Ventspils ostās būtu iespējams strādāt diviem pakalpojumu sniedzējiem, bet faktiski tas nav noticis un tāpēc apvienošanās vērtējama negatīvi.

Līdzpieteicējas kā atsevišķi tirgus dalībnieki, attīstot savu uzņēmējdarbību, varētu ienākt ģeogrāfiski blakus esošajā tirgū ar jauniem velkoņiem kā konkurentes, bet apvienošanās rezultātā iespējamā konkurence starp pieteicējām tiktu izslēgta.

Līdz ar to Konkurences padome pamatoti secināja, ka paredzētā apvienošanās nostiprinās jaunās komercsabiedrības dominējošo stāvokli.

[4.4] Konkurences padomes viedoklis, ka apvienošanās būtiski palielinās darījuma pušu nevienlīdzību par labu apvienotajam tirgus dalībniekam gan attiecībā pret ostām, gan attiecībā pret klientu, ir pamatots. Lēmumā norādīts, ka SIA „Amberholding Latvia” jau 2004.gadā pārcēla savu darbību no Rīgas ostas uz Pēterburgu, kā rezultātā līdz SIA „PKL” velkoņu flotes paplašināšanai kuģu apkalpošanai tika izmantoti tikai divi velkoņi, kas bija acīmredzami nepietiekami. Minētais apstāklis apstiprina Konkurences padomes secinājumu par ostu pārvalžu atkarību no dominējošo velkoņu pakalpojumu sniedzēju lēmumiem par sava biznesa attīstību.

Nav pamatots līdzpieteicēju arguments, ka to iespējas lemt par darbības uzsākšanu vai izbeigšanu ostā un pārceļšanos uz citu ostu nav atkarīgas no tā, vai pieteicējas ir apvienojušās vai nē. Apvienošanās rezultātā Rīgas un Ventspils ostās velkoņu pakalpojumus sniegtu tikai viena sabiedrība un tādējādi nostiprinātos gan tās pozīcijas sarunās ar ostu par pakalpojumu robežtarifiem, gan sarunās ar iespējamajiem klientiem par tarifu samazināšanu.

[4.5] Pieteicējas uzskata, ka Konkurences padome nepamatoti secinājusi, ka jaundibināmā akciju sabiedrība varētu noteikt augstākas pakalpojumu cenas, nekā to noteikušas pašas ostu pārvaldes. Taču šāds secinājums lēmumā nav izdarīts. Lēmumā secināts, ka apvienošanās rezultātā samazinātos klienta iespējas sarunās panākt zemāku tarifu velkoņu pakalpojumiem.

Šis secinājums uzskatāms par pamatotu, jo gan Rīgas, gan Ventspils ostā velkoņu pakalpojumus sniegtu viena un tā pati komercsabiedrība, kurai šajās ostās nebūtu konkurentu un līdz ar to nebūtu nepieciešams tik daudz rūpēties par klientu piesaistīšanu, cik tas parasti notiek konkurences apstākļos.

Nav arī pamatots pieteicēju viedoklis, ka no lēmuma nav saprotams, kas domāts ar apzīmējumu „klients”. No lēmuma pamatojuma tas ir saprotams.

[4.6] Pēc lēmuma pieņemšanas konstatētie apstākļi, t.i., ka pēc 2008.gadā notikušās apvienošanās atlaides ir palielinājušās, nevar tikt ņemti vērā, vērtējot lēmuma tiesiskumu. No Konkurences padomes konstatētā 2009.gada 22.oktobra lēmumā Nr.37 izriet, ka pēc lēmuma pieņemšanas situācija velkoņu tirgū ir mainījies - 2008.gada maijā Ventspils ostā pakalpojumus uzsāka sniegt SIA „Towmar”, bet Rīgas ostā - Rīgas brīvdostas pārvalde, līdz ar to pieteicējas šajos tirgos vairs nebija vienīgās pakalpojumu sniedzējas un to tirgus daļa samazinājās. Tātad atlaižu pieaugums nevar tikt saistīts tikai ar pieteicēju apvienošanu, bet arī ar citu apstākļu izmaiņām, kas lēmuma pieņemšanas laikā nebija paredzamas.

[4.7] Nav pamatots pieteicēju viedoklis, ka ar aizliegumu apvienoties Konkurences padome vēlas atrisināt problēmu, kas saistīta ar Latvijas ostu konkurētspēju. Apsvērumi par Latvijas ostu konkurētspēju lēmumā ietverti, lai aprakstītu situāciju, kādā notiek sarunas starp velkoņu pakalpojumu sniedzējiem un ostu pārvaldēm, kā arī apstākļus, kas ietekmē pušu pozīciju šajās sarunās un līdzsvaru starp abām sarunu pusēm.

[4.8] Konkurences padome lēmumā secinājusi, ka ienākšanai velkoņu pakalpojumu tirgū ir augstas barjeras. Kuģu īpašniekiem ostas izvēlē liela loma ir pakalpojumu kvalitātei, kuru lielā mērā nosaka arī ostas velkoņu flotes kvantitāte un kvalitāte. Arī SIA „PKL” un PKL grupas uzņēmumu noslēgtie līgumi par kvalitātes atlaidēm ar kuģu īpašniekiem un fraktētājiem veido papildus barjeru jaunu tirgus dalībnieku ienākšanai velkoņu pakalpojumu tirgū.

Šie apsvērumi ir pamatoti. SIA „PKL” piemērotās atlaides pamatoti atzītas par barjeru ienākšanai tirgū, jo iespējamiem konkurentiem būtu grūti piedāvāt tikpat zemu cenu, kā piedāvā SIA „PKL”. Tātad Konkurences padome pamatoti secināja, ka pastāv augstas finansiālās barjeras ienākšanai konkrētajos velkoņu pakalpojumu tirgos.

[4.9] Vērtējot apvienošanās ietekmi uz konkurenci, Konkurences padome lēmumā secinājusi, ka apvienošanās samazinātu konkurenci starp Latvijas ostām.

Konkurences padome ņēma vērā to, ka maksu par velkoņu pakalpojumiem nosaka ostu pārvaldes un šī maksa veido ap 20% no kopējām maksām ostās. Latvijas ostās tiek sniegti vieni un tie paši pakalpojumi un tiek pārkrautas līdzīgas kravas, un kravu īpašniekiem pašlaik vēl pastāv iespēja izvēlēties lētākus un kvalitatīvākus velkoņu pakalpojumus, kas pēc apvienošanās nebūs iespējams.

Lietā nav būtiski, precīzi cik lielu daļu no kopējām izmaksām veido maksa par velkoņu pakalpojumiem. Būtiski ir tas, ka maksa par velkoņu pakalpojumiem veido daļu no kopējām izmaksām. Līdz ar to apstāklis, ka Konkurences padome ir norādījusi aptuveno velkoņu pakalpojumu izmaksu attiecību pret kopējām izmaksām, lēmuma tiesiskumu neietekmē. Pastāvot augstām barjerām ieiešanai velkoņu pakalpojumu tirgū un jaunajai komercsabiedrībai iegūstot aptuveni 90% no visa kopējā Latvijas velkoņu pakalpojumu tirgus, būtiski tiktu samazināta konkurence velkoņu pakalpojumu jomā Latvijā kopumā, tāpēc atzīstams, ka Konkurences padome pamatoti aizliedza pieteicēju apvienošanās.

[4.10] Konkurences padome pamatoti vērtēja apvienošanās ietekmi uz konkurences apstākļiem ne tikai no piedāvājuma, bet arī no pieprasījuma puses un pamatoti ņēma vērā arī apvienošanās ietekmi uz trijiem lielākajiem Latvijas velkoņu pakalpojumu tirgiem – Rīgu, Ventspili un Liepāju.

[4.11] Saskaņā ar Konkurences likuma 16.panta trešās daļas otro teikumu Konkurences padome varēja atļaut apvienošanās, nosakot tirgus dalībniekam saistošus noteikumus, kuri novērš apvienošanās negatīvās sekas attiecībā uz konkurenci. Minētā tiesību norma neuzlika Konkurences padomei pienākumu piedāvāt pieteicējam šādus noteikumus. No Konkurences padomes 2009.gada 23.janvāra lēmumu Nr.3 nav konstatējams, ka saistošie noteikumi šajā lietā būtu noteikti tieši pēc Konkurences padomes iniciatīvas.

Iestādes rīcība, pēc savas iniciatīvas nosakot saistošos noteikumus, novestu pie tāda paša rezultāta kā aizliegums apvienoties, jo pieteicējas var nebūt ieinteresētas veikt apvienošanās iestādes vienpusēji noteiktajā veidā. Līdz ar to Konkurences padome pamatoti 2007.gada 26.aprīļa tikšanās laikā pieteicēju pārstāvjiem piedāvāja izvērtēt un iesniegt Konkurences padomē iespējamus saistošos noteikumus. Tā kā pieteicējas šādu piedāvājumu neizteica, Konkurences padome pamatoti lēmumā neapsvēra iespēju noteikt pieteicējam saistošos noteikumus. Turklāt pieteikumā un paskaidrojumos tiesai pieteicējas tā arī nav norādījušas, kādi varēja būt iespējamie saistošie noteikumi, lai apvienošanās varētu notikt.

[4.12] Tā kā Konkurences padome secināja, ka apvienošanās attiecas uz diviem tirgiem, kas ģeogrāfiski atrodas Latvijas teritorijā, un neskar tādus tirgus, kas pārsniedz Latvijas robežas, Konkurences padomei nebija pienākuma nodot pieteicēju apvienošanās ziņojumu izskatīšanai Eiropas Komisijai.

[4.13] Pieteicējas norāda, ka Konkurences padome nepamatoti nav ņēmusi vērā apvienošanās mērķi izmantot abu pieteicēju ilggadīgo pieredzi Latvijas ostās un starptautiskajā jomā, lai izveidotu vienu no spēcīgākajām Baltijas velkoņu pakalpojumu organizācijām un varētu konkurēt ar citām Rietumeiropas velkoņu flotēm. Nav ņemta vērā arī pieteicēju prakse piesaistīt ostām klientus, kontaktējot tieši ar kuģu īpašniekiem, nevis ar kuģu aģentu starpniecību.

Tā kā Konkurences padome pamatoti bija konstatējusi, ka pastāv likumā paredzētie šķēršļi apvienošanās atļaušanai, minētajiem pieteicēju argumentiem lietā nav būtiskas nozīmes un Konkurences padomei nebija pienākuma tos izvērtēt.

[4.14] Tā kā lēmums ir tiesisks, nav pamata apmierināt atlīdzinājuma prasību.

[5] Līdzpieteicējas iesniegušas kasācijas sūdzību par spriedumu, ar kuru noraidīts prasījums par pārsūdzētā lēmuma prettiesiskuma konstatēšanu un atlīdzinājuma piešķiršanu. Tā pamatota ar tālāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Tiesa nepareizi interpretējusi Konkurences likuma 16.panta trešo daļu, norādot, ka tā ietver patstāvīgu kvalifikāciju un nav interpretējama sistēmiski ar Ministru kabineta noteikumu Nr.897 5.punktā ietvertajiem kritērijiem apvienošanās izvērtēšanai. Taču tas ir nepareizi, jo atrašanās dominējošā stāvoklī tirgū vēl nevar būt apvienošanās šķērslis un ir jāanalizē 5.punktā minētie kritēriji. Tiesa 5.punktu nav piemērojusi.

[5.2] Tiesa nepareizi interpretējusi Konkurences likuma 16.panta trešo daļu, jo, lai gan par konkrētajiem tirgiem atzinusi Ventspils ostas un Rīgas ostas teritorijas, tomēr secinājumus par apvienošanās negatīvo ietekmi izdarījusi ārpus tiem – Latvijas teritorijā, papildus izdarot vērtējumu par Latvijas ostu konkurētspēju globālā mērogā.

[5.3] Tiesa nepareizi interpretējusi Konkurences likuma 16.panta trešo daļu, nepiemērojot Administratīvā procesa likuma 5.pantu. Līdzpieteicēju ieskatā to tiesiskajām interesēm atbilstošāks būtu bijis lēmums atļaut apvienošanos ar saistošajiem noteikumiem, nevis apvienošanos aizliegt.

[5.4] Tiesa nepareizi interpretējusi Konkurences likuma 16.panta trešo daļu, jo atzinusi, ka saistošie noteikumi jāpiedāvā pašiem apvienošanās dalībniekiem, nevis Konkurences padomei. Likums neparedz šāda piedāvājuma izteikšanu, turklāt likums neaizliedz šāda piedāvājuma neesības gadījumā padomei pašai saistošos noteikumus noteikt.

[5.5] Tiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 247.panta otro daļu, jo tiesas secinājumi par tirgus daļām un konkrētā tirgus perspektīvām nav pamatoti ar pierādījumiem. Tiesa pārkāpusi Administratīvā procesa likuma 154.panta trešo daļu, jo nav norādījusi savu viedokli par pieteicēja iesniegtajiem pierādījumiem par tirgus daļām. Tiesa pretēji lietā esošajiem pierādījumiem secinājusi, ka līdzpieteicējas Rīgas un Ventspils ostās ir vienīgie dalībnieki, kam nav konkurentu. Taču pieteicēju ziņojumā par apvienošanos bija norādīts, ka Rīgas ostā velkoņu pakalpojumus sniedz AS „Rīgas kuģu būvētava” (8% no tirgus) un SIA „Vižņi” (2 % no tirgus). Tiesa nepamatoti piekritusi Konkurences padomei, ka velkoņu pakalpojumu tirgus ir stagnējošs, lai gan lietā ir sarunu protokols, kurā norādīts, ka Rīgas brīvostas pārvalde būvē divus jaunus velkoņus un ir plānota konkurence. Arī Ventspils ostas gadījumā tiesa nenoskaidroja, vai Konkurences padome ir pārbaudījusi līdzpieteicēju norādīto, ka tirgū ienāks Lietuvas velkoņu kompānijas vai SIA „Towmar”. Tiesa nav pārbaudījusi, vai Konkurences padome ir ieguvusi informāciju par konkrēto tirgus struktūru pēc apvienošanās.

[5.6] Tiesa nepiemēroja Likuma par ostām 18.pantu, kas paredz, ka komersants ostā var darboties, noslēdzot līgumu ar ostas pārvaldi. Tādējādi ostas pārvalde ir tā, kas nosaka pakalpojumu sniedzēju skaitu tirgū, nevis to ietekmē tirgus dalībnieki. Tiesa nav piemērojusi Rīgas brīvostas noteikumu 235.punktu, kas noteic, ka velkoņu skaitu nosaka kuģa kapteinis pēc loča ieteikuma, bet domstarpību gadījumā to noteic ostas kapteinis. Tiesa nav piemērojusi Rīgas ostas maksas, kurās noteikts, ka velkoņu pakalpojumu sniedzēji nenosaka maksu par velkoņu izmantošanu, bet tie var tikai piemērot atlaides.

[6] Konkurences padome iebildusi kasācijas sūdzības argumentiem, norādot, ka Konkurences likuma 16.panta trešā daļa nebūtu jātulko sistēmiski ar noteikumu Nr.897 5.punktu. Apsvērumi par Latvijas ostu konkurētspēju pārsūdzētajā lēmumā tika izteikti, lai aprakstītu kopējo situāciju. Konkurences padomes rīcība, piedāvājot līdzpieteicējam iesniegt apvienošanās saistošos noteikumus, atbilda

privātpersonu tiesību ievērošanas principam. Padomes ieskatā, tiesa pierādījumus lietā izvērtējusi pareizi.

[7] Senāta sēdē līdzpieteicēju pārstāvis uzturēja iesniegto kasācijas sūdzību, bet atbildētājas pārstāve lūdza to noraidīt.

Motīvu daļa

[8] Tirgus dalībnieku apvienošanās ir viens no veidiem, kas var apdraudēt brīvu konkurenci, tādēļ likumdevējs tam ir izvirzījis īpašus noteikumus. Konkurences likuma 16.panta trešā daļa piešķir tiesības Konkurences padomei aizliegt apvienošanās, kuras rezultātā rodas vai nostiprinās dominējošais stāvoklis vai var tikt būtiski samazināta konkurence jebkurā konkrētajā tirgū.

[9] Konkurences likuma 16.panta trešajā daļā jēdziens „dominējošais stāvoklis” lietots likuma 1.panta 1.punkta izpratnē: dominējošais stāvoklis ir tirgus dalībnieka vai vairāku tirgus dalībnieku ekonomisks (saimniecisks) stāvoklis konkrētajā tirgū, ja šā dalībnieka vai šo dalībnieku tirgus daļa šajā tirgū ir vismaz 40 procentu un šis dalībnieks vai šie dalībnieki spēj ievērojami kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci jebkurā konkrētajā tirgū pietiekami ilgā laika posmā, darbojoties pilnīgi vai daļēji neatkarīgi no konkurentiem, klientiem vai patērētājiem. Tādējādi potenciālā vai esošā dominējošā stāvokļa noteikšanai izmantojami vispārējie dominējošā stāvokļa noteikšanas kritēriji – norobežojams konkrētais tirgus un noteicama tirgus dalībnieka tirgus vara.

[10] Dominējošais stāvoklis rodas, ja apvienošanās iesaistītie tirgus dalībnieki konkrētajā tirgū iegūst dominējošo stāvokli, kurš pirms tam nepastāvēja. Turpretim dominējošais stāvoklis nostiprinās, ja tirgus dalībnieka jau pastāvošs dominējošais stāvoklis tiek vēl vairāk nodrošināts vai uzlabots. Tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis parasti uzlabojas, ja pieaug tā tirgus daļa. Savukārt tirgus dalībnieka dominējošais stāvoklis tiek labāk nodrošināts, piemēram, ja apvienošanās noved pie tirgus barjeru paaugstināšanās, kā arī tad, ja dominējošā stāvoklī esošam tirgus dalībniekam paplašinās līdzekļu klāsts pret nevēlamu konkurenci.

[11] No Konkurences likuma 16.panta trešās daļas izriet, ka Konkurences padomei ir jāizvērtē arī iecerētās apvienošanās ietekme uz konkurenci. Tas izriet no regulējuma mērķa vispār – regulējamās ir tādas apvienošanās (tirgus dalībnieku koncentrēšanās), kam ir būtiska ietekme uz brīvu, godīgu un vienlīdzīgu konkurenci.

[12] Dominējošā stāvokļa stiprināšanai vai uzlabošanai ir jābūt cēloņsakarībā ar tirgus dalībnieku apvienošanos. Tam pamatā ir prognoze. Taču Konkurences padomei ir pienākums prognozēt ne tikai izvērtējamās apvienošanās ietekmi uz dominējošā stāvokļa rašanos vai nostiprināšanos, bet arī konkurences situācijas ieguvumus no tirgus dalībnieku apvienošanās. Ieguvumu pierādīšanas nasta gulstas uz tirgus dalībniekiem.

Izvērtējamie apvienošanās elementi plašāk izvērsti noteikumu Nr.897 5.punktā.

[13] Noteikumi Nr.897 ir izdoti uz Konkurences likuma 16.panta pirmās daļas pamata. Likums pilnvaro Ministru kabinetu noteikt apvienošanās ziņojuma izskatīšanas kārtību un noteikt ziņojuma saturiskās prasības. Tādējādi minētās normas veido apvienošanās kontroles regulējuma sistēmu, un Konkurences padomes argumenti par pretējo ir noraidāmi. Taču Senāts neatrod, ka tiesa būtu spriedumā piekritusi Konkurences padomes viedoklim un būtu norādījusi, ka Konkurences likuma 16.panta trešā daļa piemērojama vai interpretējama kaut kādā veidā atrauti no Ministru kabineta noteikumiem Nr.897. Tieši pretēji, tiesas argumentācija seko noteikumu Nr.897 5.punkta kritērijiem, pārliecinoties, vai Konkurences padome minētos apstākļus ir vērtējusi. Tiesa ir piemērojusi 5.punktu, piemēram, pat tieši atsaucoties uz to, pārbaudot argumentus par barjerām ienākšanai tirgū.

Tiesa spriedumā nemaz nav norādījusi, ka Konkurences likuma 16.panta trešā daļa ietver patstāvīgu kvalifikāciju un nav interpretējama sistēmiski ar Ministru kabineta noteikumu Nr.897 5.punktā ietvertajiem kritērijiem apvienošanās izvērtēšanai. Tādēļ līdzpieteicēju argumenti par šo ir noraidāmi.

[14] Noteikumu Nr.897 5.punkts prasa Konkurences padomei prognozēt tirgus koncentrācijas sekas plašāk par konkrēto tirgu. Tas nepieciešams, lai efektīvi sasniegtu Konkurences likuma 2.pantā minēto mērķi.

Turklāt jāievēro konteksts, kādā lēmumā izteikti tie vai citi apsvērumi. Tiesa norādījusi, ka lēmumā vispārīgi apsvērumi par Latvijas ostu konkurētspēju ietverti, lai aprakstītu darījuma pušu – ostu pārvalžu un velkoņu pakalpojumu sniedzēju – sarunas par pakalpojuma sniegšanu. Tādēļ Senāts noraida kasācijas argumentu, ka tiesa būtu izdarījusi nepieļaujamus secinājumus par apvienošanās negatīvo ietekmi ārpus konkrētajiem tirgiem – visas Latvijas teritorijā, papildus izdarot vērtējumu par Latvijas ostu konkurētspēju globālā mērogā.

[15] Konkurences likuma 16.panta trešā daļa piešķir Konkurences padomei rīcības brīvību atļaut tirgus dalībnieku apvienošanās, nosakot tirgus dalībniekam saistošus noteikumus, kuri novērš apvienošanās negatīvās sekas attiecībā uz konkurenci. Šie saistošie noteikumi ir administratīvā akta nosacījumi, kuru iekļaušana administratīvajā aktā, tāpat kā tā izdošana, ir iestādes prerogatīva. Nosacījumu izdošana ir iestādes rīcības brīvības jautājums.

Tiesa ir pārbaudījusi, vai Konkurences padome ir atpazinusi normā minēto rīcības brīvību un apsvērusi tās izmantošanu, kā arī, vai tā izmantota pareizi.

Attiecībā par pēdējo jāievēro tirgus dalībnieku apvienošanās izvērtēšanas procesa īpatnība, ka administratīvais akts tiek izdots pēc apvienošanās iesaistīto tirgus dalībnieku iesnieguma un izvērtējot apvienošanās darījumu. Tas nozīmē, ka atbilstoši privātautonomijas principam, kas ir spēkā un vada tirgus dalībnieku apvienošanās, tieši tirgus dalībniekiem ir pienākums piedāvāt izvērtēšanai tādus nosacījumus, kas novērš apvienošanās negatīvās sekas uz konkurenci.

[16] Tiesas secinājumi par Konkurences padomes vērtējumu līdzpieteicēju esošajām tirgus daļām atbilst lietā esošajiem materiāliem un pašu līdzpieteicēju vērtējumam. Piemēram, Senāts konstatē, ka līdzpieteicēji jau pirmās instances tiesas sēdē 2010.gada 23.februārī norādījuši, ka pirms apvienošanās bija viens tirgus dalībnieks gan Rīgā, gan Ventspilī, (..) abiem bija 100 % (*lietas 1.sējuma 155.lapa*). Tādējādi arī tiesa secinājusi, ka lietā nav strīda par to, ka līdzpieteicējas atrodas dominējošā stāvoklī velkoņu pakalpojumu tirgū Rīgas ostā un Ventspils ostā. Tādēļ kasatoru argumenti, ka nepareizi novērtēti pierādījumi par līdzpieteicēju dominējošā stāvokļa pastāvēšanu, nepelna ievērību.

[17] Tiesas secinājumi par Konkurences padomes prognozi, kā līdzpieteicēju apvienošanās ietekmēs konkurenci, atbilst lietā savāktajiem pierādījumiem. Tiesa pareizi atzinusi, ka apstākļi, ka līdzpieteicēju apvienošanās laikā Rīgas brīvostas pārvalde bija pasūtījusi divu velkoņu būvi, vēl nepierāda, ka līdzpieteicējas SIA „PKL” dominējošais stāvoklis Rīgas brīvostā mainīsies, jo to mainītu tikai faktiskā velkoņu izmantošanas prakse. Tas pats attiecināms uz argumentu par situācijas izmaiņām nākotnē Ventspils ostā velkoņu pakalpojumu tirgū.

[18] Senāts noraida kasatoru argumentu, ka tiesai bija jāpārbauda informācija par konkrētajiem tirgiem pēc Konkurences padomes lēmuma pieņemšanas. Vērtējot apvienošanās aizliegumu tiesiskumu, noteicoši ir tie faktiskie apstākļi, kas ir notikuši līdz ziņojuma par apvienošanos iesniegšanai Konkurences padomē un kas notiek lietas izmeklēšanas laikā Konkurences padomē.

[19] Konkrēto tirgu perspektīvu prognoze balstās uz pārbaudāmiem faktiem pagātnē un uz šiem faktiem izdarītu indukcijas slēdzieni par kopsakarībām nākotnē. Indukcijas slēdzienam nav jābalstās uz pierādījumiem, bet gan uz pierādījumu novērtējumu.

[20] Tiesai nebija jāpiemēro Likuma par ostām 18.pants vai Rīgas brīvostas noteikumu 235.punkts un ostu maksas. Velkoņu pakalpojuma piedāvāšana ostā ir darījums, kurš iespējams, ja pakalpojuma sniedzējs iegūst šādas tiesības no ostas pārvaldes. Taču, pakalpojuma sniedzējs, ja tam ir ievērojama tirgus vara, var pieprasīt paaugstināt ostas pārvaldei noteicamo ostas maksu par velkoņu pakalpojumiem maksimālo robežlīmeni, var arī atteikties no darbības ostā, lai tā izdarītu spiedienu uz ostas pārvaldi. Līdz ar to tiesa pamatoti vērtējusi, vai Konkurences padome ir analizējusi līdzpieteicēju tirgus varu konkrētajā tirgū, tās pieaugumu vai samazināšanos apvienošanās gadījumā, kā arī barjeras eventuālo konkurentu ienākšanai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 1.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atstāt negrozītu Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 14.aprīļa spriedumu, bet SIA „Ostas flote” un AS „PKL flote” kasācijas sūdzību noraidīt.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs senators (*paraksts*) J.Neimanis

Senatore (*paraksts*) J.Briede

Senatore (*paraksts*) I.Skultāne

NORAKSTS PAREIZS

Senators J.Neimanis

Rīgā, 2012.gada 10.februārī